

10.173
882-32

C II/2

АКСАКОВ

РУЖИЧАСТИ ЦВЕТИЋ

БЕОГРАД, 1945

ИЗДАЊЕ УСАОС-А

Број читаоца

Читалац

6304

Аксанов

882-32

Зимате

Ручна сим умет

Адреса

Београд 1945

Сигнатура
књигеДатум
враћањаСигнатура
књигеДатум
враћањаОТЕН
А

4/2

-32.

[illegible]

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ“
ПЕСКОВАЦ

С. Т. АКСАКОВ

РУЖИЧАСТИ ЦВЕТИЋ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ПЕСКОВЦА

Бр. 6304

Одељење Е Струка II/2

БЕОГРАД, 1945

ИЗДАЊЕ УСАД

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ПЕСКОВЦА

Бр. 10.143

Струка 882-32.

КОНТАКТ

ДУЖИНА
ЦЕНА

Штампарија „Млади борац“, Милоша Великог 14, Тел. 22-972

О БАЈЦИ »РУЖИЧАСТИ ЦВЕТИЋ«

Сергије Тимофејевић, познати руски писац, поред својих већих дела »Породична хроника«, »Детињство Баграва унука«, написао је и бајку »Ружичасти цветић«. Слушао је он њу од спажиске сељанке, кључарице Пелагије. У својој књизи »Детињство Багрова-унука« Сергије Тимофејевић прича да је једном за време болести први пут чуо ову необичну бајку:

»Моме брзом оздрављењу сметала је несаница. Она је реметила и сан моје мајке, која је могла само увече добро да спава. По савету тетака, да би ме успавали, позваше једном кључарицу Пелагију, која је била прavi мајстор у причању бајки, и коју је чак и покојни деда радо слушао. Пелагија, не сасвим млада, али још бела, румена и пуна жена, помоли се Богу, приђе руци, уздахну неколико пута по навици, понављајући сваки пут: »Господе, смилуј се на нас грешне«, седе крај пећи, подними се једном руком, и поче да говори полако, отежући као да пева: »У неком царству, у некој држави...«

Тада је постала бајка »Ружичасти цветић«. Да ли је потребно рећи да нисам заспао до краја бајке.

Сутрадан, слушао сам по други пут причу о »Ружичастом цветићу«. Од тада, па све док нисам оздравио, Пелагија ми је свакодневно причала понеку од својих многобројних бајки. Најбоље сам запамтио: »Цар-девојку«, »Иванушку лудака«, »Жар птицу« и »Змаја Горилица«.

Бајка »Ружичасти цветић«, много се свиђала Сергеју Тимофејевићу; много пута ју је слушао, научио напамет и сам другима причао.

И у последњим годинама живота, Сергеје Тимофејевић, радећи на књизи свога детињства »Детињство Багрова-унука«, сетио се кључарице Пелагије, сетио се њене необичне бајке »Ружичасти цветић« и записао је по памћењу. Први пут она је штампана 1858 г. и код нас је одједном постала омиљена бајка.

У неком царству, у некој држави живео је богат трговац, знаменит човек. Имао је свакојаког богатства и скупоцене прекоморске робе, и бисера, и драгог камења, и злата и сребра. Имао је три кћери, све три необичне лепотице, а најмлађа је била најлепша од свих. Волео их је више од свег свог богатства, бисера, драгог камења, злата и сребра, јер је био удовац и није имао кога другог да воли. Волео је старије кћери, али најмлађу највише, јер је најлепша и према њему најумиљатија.

Стаде једном трговац, због свога трговачког посла, да се спрема на пут, у тридесет девету државу, преко мора, иза тридесет девет земаља, у тридесет девето царство, па поче да говори својим драгим кћерима:

»Миле моје кћери, добре моје кћери, дивне моје кћери, ја одлазим због своје трговине, тридесет девет земаља далеко, у тридесет девето царство, тридесет девету државу, и не знам да ли ћу мало или дуго остати. Наређујем вам да без мене живите часно и кротко, и, ако будете живеле тако, донећу вам поклоне какве само зажелите. Дајем вам рок да промислите три дана, а онда ћете ми рећи какве бисте поклоне желеле.«

Мислиле су оне три дана и три ноћи, па дођоше своме родитељу, који их упита какве поклоне желе. Најстарија кћи поклони се оцу до ногу па му прва рече:

»Господару мој, оче рођени! Немој ми донети златне ни сребрне тканине, ни крзно црног самура, ни племићски бисер; донеси ми златни венац од правог драгог камења, који ће да сија, као пун месец, као јарко сунце, који ће да светли усред ноћи као усред бела дана.«

Замисли се честити трговац па рече:

»Добро, кћери моја мила, добра и дивна, донећу ти такав венац; знам преко мора једног човека који ће ми додати такав венац; он је код једне прекоморске принцезе, и скривен је у каменој соби, и та соба је у каменом брегу, три хвата дубока, иза троја гвоздена врата, иза три швапска катанца. Посао неће бити лак, али мојој каси нема противљења.«

Поклони му се до ногу средња кћи и рече:

»Господару мој, оче рођени! Немој ми донети ни златних ни сребрних тканина, ни црно крзно сибирске самуровине, ни племићске бисерне огранце, ни златни венац од драгог камења, него ми донеси огледало од источног кристала, нетакнутог, беспрекорног, да у њему видим своју надземаљску лепоту и гледајући у њега да не старим, него да се моја девојачка лепота још полепшава.«

Замисли се честити трговац и, размишљајући неко време, рече јој овако:

»Добро, мила моја, добра и дивна кћери, довестићу ти такво кристално огледало; оно се налази у ћерке персиског краља, младе принцезе, лепоте неисказане, неописане и запањујуће; и скривено је то огледало у

замку каменом, високом, и стоји на брду каменом, високом триста хвати, иза седам гвоздених врата, иза седам швапских катанаца, и до њега воде три хиљаде степеница, и на сваком степенику стоји по један персијски војник и дан и ноћ, с голом челичном сабљом, а кључеве тих врата носи принцеза о појасу. Ја знам преко мора једног човека, и он ће ми добавити такво огледало. Ти захтеваш тежу ствар него твоја сестра, али мојој каси нема противљења.»

Поклони се до ногу очевих најмлађа кћи и овако рече:

»Господару мој, оче рођени! Немој ми донети ни златне ни сребрне тканине, ни црне сибирске самуровине, ни племићске огрлице, ни венац од драгог камења, нећу ни кристално огледало, него ми донеси ружичасти цветић, од кога не би било лепшег на целом свету.»

Још се више замисли честити трговац. Промисли неко време, не могу да кажем колико; размисливши добро, поче да љуби, милује, мази своју најмлађу, најмилију кћер, па јој рече:

»Е, ти си ми задала тежи посао него твоје сестре. Када знаш шта тражиш, како да не пронађеш, али како да пронађеш оно што ни сам не знаш? Ружичасти цветић није тешко наћи, али како могу да знам да од њега нема лепшег у белом свету? Трудићу се, али поклон не осуђуј!»

И он отпусти своје добре и дивне кћери у њихове девојачке одаје. Стаде да се спрема на пут у далеке

прекоморске земље. Да ли се дуго или много спремао, не знам: бајка се брзо прича, ствари се споро свршавају. И он пође на пут.

И сво путује трговац по страним прекоморским земљама, по невиђеним краљевствима; продаје своју робу троструко скупље, а купује туђу троструко јевтиније: мења товар за товар, и зарађује сребра и злата. Товари бродове златом и шаље кући. Пронашао је обећани поклон за најстарију кћер: венац од драгог камења, који се сија усред ноћи као усред бела дана. Пронашао је обећани дар и за средњу кћер: кристално огледало, види се у њему сва надземаљска лепота, и девојачка лепота огледајући се у њему, не стари него се пољепшава. Али за најмлађу, најмилију кћер, не може да нађе обећани поклон — ружичасти цветић, од кога у белом свету нема лепшег...

Налазио је он по царским, краљевским и султанским баштама много ружичастих цветића такве лепоте да се ни испричати ни опевати не може, али му нико не може да гарантује да од њега нема на белом свету лепшег; па ни он сам то није мислио. Иде он тако путем који се осипа, са својим верним слугама, по древним шумама, кад одједном наиђоше на њега разбојници, безверници, турски и индиски, и увидевши неминовну несрећу, напусти честити трговац свој богати караван са верном послугом и побеже у тамну шуму. Боље нека ме растргну и љуте звери него да доспем у руке разбојника и да живим у ропству и невољи.

Иде он тако по древној, густој, непроходној шуми, и што даље иде, пут постаје све лепши, као да се дрвце уклања с пута, а густе жбунови се размичу. Погледа ли назад — нема где руке да пружи, погледа ли десно, па њевни и трупине, зец да их не прескочи, погледа ли лево, још горе. Чуди се честити трговац, мисли и не може да смисли какво је ово чудо, а све иде даље и даље: под ногама му раван пут. Иде он од јутра до вечери, не чује ни звер да завија, ни да змија шушти, ни сова да кричи, ни птица да пева: као да је све изумрло. Стиже и ноћ. Око њега тамно као у гробу, а под ногама му светло. Иде он до поноћи, а чини му се да напред види сјај од пожара, па помисли: »Сигурно шума гори, зашто онда да идем у сигурну, неминовну смрт?«

Поврати се назад — не може, десно, лево — не може, пође опет напред — пут раван. »Чекај, да постојим на једном месту — можда ће пожар прећи на другу страну, или даље од мене, можда ће се угасити сасвим.«

И он стаде, исчекиваше; кад оно пожар иде право њему у сусрет, и као да око њега постаје све светлије; мислио он, мислио, и решио да иде напред. Прекрстио се трговац и пошао напред. Што даље иде, постаје све светлије и беље, не чује се шум и тресак пожара. На крају, изађе на широку пољану, а на сред пољане стоји, ни кућа, ни колиба, него дворац краљевски или царски, сав у огњу, у сребру, злату и драгом камењу, гори и светли, а ватра се не види; као сунце јарко, не можеш

га очима гледати. Сви прозори на дворцу отворени, и у њему свира складна музика, какву никад није слушао.

Уђе у широко двориште, кроз широм отворена врата; све уз пут бео мрамор, са стране бију водоскоци, високи, већи и мањи. Уђе у дворац степеницама, простртим танким јасно црвеним сукном, са позлаћеним ивицама; уђе у собу за госте — нигде никога; у другу, у трећу — нигде никога; у пету, у десету — нигде никога; а намештај свуда царски, нечувен и невиден; злато, сребро, источни кристал, слонова и мамутова кост.

Чуди се честити трговац таквом неописаном богатству, а још више што нема домаћина; па не само домаћина, него и послуге нема; а музика свира и не престаје. Он помисли у себи: »Све је добро, само нема шта да се једе« кад одједном створи се пред њим сто, дивно намештен: у златном и сребрном посуђу стоје слатка јела, вина прекоморска и медена пића. Седе он за сто, не размисљајући; напио се и најео, пошто није јео ништа целог дана и ноћи, а јело је такво да се не може речима описати — просто да прогуташ и језик, а трговац ходајући по шуми и песку добро је изгладнео. Устаде од стола, и нема коме да се поклони, да каже хвала за хлеб и со. Не успе ни да се окрене и устане, кад сто са јелом као да није ни био, а музика свира без престанка.

Чуди се честити трговац овоме чуду и покору, шета по украшеним салама, па ужива и мисли: »Добро би сад било придремати и заспати« — и спази: пред њим стоји кревет од чистога злата, на кристалним ногама, са сре-

брином завесом, са ресама и китама од бисера, на њему, као брег, лежи перина од меког лабудовог перја. Дивни се трговац таквом новом чуду, новом и чудном; леже на високу постељу, навуче сребрну завесу и виде да је она танка и мека као од свиле. Постаде у дворцу мрачно, као у сумрак, а музика свира као издалека. И он помисли: »Ах, кад би ме кћери макар у сну виделе!« и заспа истог часа.

Буди се трговац, а сунце се већ високо дигло поврх дрвећа. Пробуди се трговац и не може одједном да се освести: целе ноћи је гледао у сну своје вољене, добре и дивне кћери: најстарију и средњу, као веселе, превеселе, а само најмлађа — љубимица, тужна; као најстарија и средња имају богате младожење, спремају се за удају не сачекавши његов очински благослов; а најмлађа, љубимица, уписана лепотица, неће о младожењи ни да чује док јој се не врати рођени отац; и на души му тад би и радосно и тужно.

Устаде с високе постеље, одело му све спремљено, а водоскок бије у кристалну шољу; облачи се он, умива се и већ се новом чуду и не чуди: чај и кафа на столу стоје, и уз њих слатка закуска. Помоливши се богу, наједе се, и стаде опет по собама да шета, да опет ужива у њима при светлости сунчевог сјаја. Све му се учини лепше него јуче. Угледа кроз отворене прозоре да је око дворца башта, плодна, а цвеће цвета неописаном лепотом. Он зажели да се прошета по овој башти.

Силази он другим степеницама од зеленог мермера, од бакарног малахита, с позлаћеном оградом, силази право у зелене вртове. Шета и ужива: на дрвећу висе зрели, румени плодови, сами се нуде устима, гледајући их вода удара на уста; цвета цвеће прелепо, калемљено, мирисно, разнобојно, лете невиђене птице као да су златом и сребром извезене на зеленом и тамноцрвеном сомоту, певају рајске песме; прскају високи водоскоци, да би им се сагледао врх — глава се мора забацити; а преко кристалних пањева теку и жуборе потоци.

Иде честити трговац, чуди се; преко свих тих чуда, разлетеле му се очи па не зна на шта да гледа и кога да слуша. Иде он тако неко време не зна се колико: брзо се бајка прича, споро се дело ствара. Одједном види он, на зеленој огради да цвета, цветић ружичасте боје, невиђене и нечувене лепоте, која се не може ни рећи ни опевати. Честити трговац је једва дисао; дође до цветића; мирис његов по целој башти као струја пролази; задрхташе трговцу руке и ноге, па рече радосним гласом:

»Ево ружичастог цветића, од кога нема у белом свету лепшег, какав је тражила моја најмлађа, љубљена ћерка«.

И, рекавши то, приђе и откиде ружичасти цветић. Истог часа, наоко није било облака, блесну муња и удари гром, земља се заниха под ногама и пред трговцем се створи, као да из земље изниче ни звер ни човек него неко чудовиште, страшно и космато, и зарежа дивљим гласом:

»Шта си то учинио? Како си смео да откинеш у мојој башти мој забрањени, вољени цветак? Чувао сам га као зеницу ока свога и сваког дана сам се тешио гледајући у њега; ти си ме лишио све утехе мог живота. Ја сам домаћин дворца и врта, примио сам те као драгог и званог госта, нахранио, напио и дао ти да спаваш, а ти си тако платио моју доброту? Знај своју горку судбину: умрећеш због своје кривице пре времена!«

И безброј дивљих гласова са свих страна завапи:
 »Умрећеш прераном смрћу!«

Честити трговац није могао уста да затвори, окрену се умаоколо и виде да са свих страна испод сваког дрвета и жбуна, испод воде, испод земље иде к њему нечиста безбројна сила, сва ружна и страшна. Он паде на колена пред огромним домаћином, косматим чудовиштем, и проговори жалостивим гласом: »Ох! ти честити господине, шумска звери, чудо морско: како да те назовем — не знам ни сам! Не уби моју хришћанску душу због нехотичне дрскости, не наређуј да ме секу нити да ме убију, дозволи ми да кажем неколико речи. Имам три кћери, три лепотице, добре и дивне; обећао сам да ћу им донети дар; најстаријој — венац од драгог камења, средњој — кристално огледало, а најмлађој — ружичасти цветић каквог у свету белом нема. Старијим кћерима нашао сам дарак, али најмлађој нисам могао да нађем; видео сам тај дар код тебе у врту — ружичасти цветић, каквог нема у белом свету и помислио да таквом домаћину богатом, пребогатом, славном и моћном неће бити

жао ружичастог цветића за који ме је молила моја најмлађа кћер љубимица. Кајем се за своју грешку пред твојим величанством. Опрости ми, неразумном, глумом, пусти ме кћерима рођеним и дај ружичасти цветић на дар мојој најмлађој, љубљеној кћери. Платићу ти сувим златом, колико тражиш.»

Разлеже се по шуми смех, као да гром загрме, и трговцу рече звер шумска, чудо морско:

»Не треба ми твоје злато; не знам шта ћу ни са својим. Нема за тебе милости, моје ће те верне слуге сасећи на комаде, на сасвим сигне делиће. Али постоји само једно спасење. Пустићу те кући неповређеног, обдарићу те небројеним благом, даћу ти и ружичасти цветић, ако ми даш своју часну реч трговачку и запис својом руком да ћеш ми место себе послати једну од твојих кћери, добрих и дивних; ја јој ништа на жао нећу урадити, живеће код мене часно и слободно, као што си и ти живео у моме двору. Досадно ми је постало да живим усамљен, па хоћу да имам друга.»

Паде трговац на црну земљу и горким сузама стаде да је облива; погледа на шумску звер, на морско чудо, сети се својих кћери, добрих и дивних, па завапи тропутијим гласом. Страшна је била шумска звер, чудо морско. Дуго се часни трговац мучио и сузе лио, па рече жалосним гласом:

»Часни господине, шумска звери, чудо морско! А како ће мени бити, ако моје добре и дивне кћери не буду хтеле да дођу теби? Да им свежем руке и ноге па да их

на силу пошаљем? А и којим путем да дођу теби? Ја сам ишао целе две године и то по каквим местима, и по каквим путевима, не знам ни сам!»

Одговори трговцу шумска звер, чудо-звер, чудо морско:

»Нећу ја на силу; нека твоја кћи дође овде из љубави према теби, својом вољом; а ако не дођу својом вољом, дођи сам, а ја ћу наредити да те казне страшном смрћу. Како ће они доћи до мене, није твоја брига; даћи ти прстен с моје руке: ко га метне на мали прст за час ће се наћи тамо где жели. Дајем ти рок да тамо останеш три дана и три ноћи.«

Мислио трговац, мислио па овако смислио:

»Боже, дај да се са кћерима видим, да им дам свој родитељски благослов, па ако оне не хтедну да ме избеаве смрти, онда ћу се припремити за њу по дугу хришћанском и вратићу се шумској звери, чуду морском.«

Лаж му није била на памети и казао је што је мислио. Шумска звер, чудо морско, знала је то, видећи његову искреност, и не узе од њега запис, већ скиде с руке златни прстен и даде га честитом трговцу.

И само што часни трговац успе да га метне на велики прст, кад се одједном нађе пред вратима свог широког дворишта; тог часа до врата његових стигоше и његови богати каравани, и довезоше робу и товари двоструке, са његовом послугом. Диже се у кући хука и вика, дотрчаше кћери од својих ђерђева, а везле су златом свилени вез; почеше да љубе оца, да га милују, да

му тепају; две старије сестре умиљавају се више од млађе. Виде оне да је отац нешто невесео, да му срце гризе нека потајна мисао. Почеше старије кћери да га питају, да није изгубио своје велико богатство, а најмлађа и не мисли о богатству, већ рече свом родитељу:

»Богатства ми твоја нису потребна; човек ће да стекне богатство, него ми откри свој бол.«

И рече тада честити трговац својим рођеним кћерима, добрим и дивним:

»Нисам изгубио своје велико богатство, већ сам га и удвостручио и у учетворостручио; него имам другу невољу, сутра ћу вам казати шта је, а данас ћемо се веселити.«

Нареди да се донесу скупочени сандуци, оковани гвозђем, и даде најстаријој кћери златни венац; злато арапско, као огањ гори, у води не рђа, са драгим камењем; даде поклон и средњој кћери: огледало од источног кристала; даде дар и најмлађој кћери, златан бокал са ружичастим цветком. Старије кћери од радости просто полудеше, однеше дарове у своје одаје, да их се тамо сите нагледају. Само најмлађа кћи, љубимица, видевши ружичасти цветић, сва се затресе и заплака, као да ју је неко убо посред срца. Отац јој овако рече:

»Шта је, мила моја кћери, љубимице, нећеш да узмеш свој жељени цветић? Лепшег од њега нема на белом свету.«

Узе најмлађа кћи ружичасти цветић, без воље пољуби оца у руку, и заплака горко. Дођоше убрзо и старије

кћери, разгледале су очев поклон, па не могу да се смире од радости. Тада сви седоше за дрвени сто, застрт чаршавом, а на њему јела шећерна, пиће медено; стадоше да једу, пију, да се расхлађују, једни другима да се обраћају лепим речима.

Пред вече дођоше гости, напуни се трговчев дом драгим гостима, рођацима, угодницима, готованима. До поноћи је трајао разговор, и такав је био пир какав честити трговац у својој кући није видео, а откуда се то створило, није могао да зна, па се томе чудно: и посуђе златно и сребрно, и јела чудна, каква у кући није никада виђао.

Ујутру позва трговац к себи најстарију кћер, исприча јој све, све од речи до речи, шта му се десило, и упита је хоће ли она да га избави од страшне смрти, да пође да живи код шумске звери, чуда морског. Најстарија кћи одмах је одговорила да неће:

»Нека избави оца од беде она за коју је и донео ружичасти цвет.«

Позва честити трговац најмлађу кћер па јој поче све причати, све од речи до речи, и не успе да заврши своју реч, кад најмлађа кћи, љубимица, паде пред њим на колена и рече:

»Благослови ме, господару мој, оче рођени: ја ћу ићи шумској звери, чуду морском и живећу код њега. За мене си добавио ружичасти цветић, ја треба да те спасем беде.«

Заплака честити трговац, загрли своју најмлађу кћер, љубимицу и рече:

»Кћери моја мила, добра и дивна, најмлађа и најмилија, дајем ти свој родитељски благослов, што спасаваш свога оца од страшне смрти, а од своје воље идеш у тежак живот страшној шумској звери, чуду морском. Живећеш код њега у двору, у богатству и изобиљу великом. Где је тај дворац — нико не зна; нема до њега пута, ни за коњаника ни за пешака, ни брзој звери ни птици. Нећемо имати од тебе гласа, ни вести, а ти од нас још мање. Како ћу ја да живим овај горки век, не гледајући те, не слушајући твоје умиљате речи? Растајем је с тобом за вечита времена, као да те живу у земљу сахрањујем.

Тада рече оцу најмлађа кћи, љубимица:

»Не плачи, не тугуј, господару мој, оче рођени: живећу ја животом богатим и задовољним; не бојим се ја шумске звери, чуда морског, служићу му верно и праведно, извршаваћу његову вољу, те може бити да ће се сажалити на мене. Не оплакуј ме живу, као да сам мртва: даће бог па ћу ти се вратити.«

Плаче, рида, честити трговац и не теше га ове речи.

Дотрчаше тада старије сестре, најстарија и средња, и поче плач по целој кући: глас, жао им је много најмлађе сестре, љубимице, а она чак није ни тужна, не плаче, не уздише, него се на далеки незнани пут спрема. Узима собом ружичасти цветић у позлаћеном бокалу.

Прође трећи дан и трећа ноћ, дође време да се растаје честити трговац са најмлађом кћерком, љубимицом, љу-

би је, милује, горким сузама облива, и благосиља родитељски. Вади из оковане кутије прстен шумске звери, чу-да морског, меће га на прст најмлађој кћери — и истог часа нестаде је са свим њеним стварима.

Ствар се она у дворцу шумске звери, чуда морског, у високим одајама, каменим, на кревету од резаног злата, са ногама кристалним, на перинама од перја лабудова, покривена златно-свиленом тканином, као да није ни с места макла, као да је целог века ту живела, као да је легла да се одмори па се пробудила. Засвирала је музика дивна, какву од рођења није слушала. Устаде она са перјане постеље и виде да све њене ствари и ружичасти цветић у позлаћеном бокалу ту стоје, постављене и размештене по столовима и да у тој одаји има много добрих и разних ствари, има на шта да се седне и легне, има где да се човек обуче, има на шта да се огледа. Један зид сав у огледалима, а други у злату, трећи сав у сребру, а четврти од слонове и мамутове кости, украшени драгим камењем. Она помисли: »Ово мора бити да је моја соба за одмор.«

Проштело јој се да разгледа сав дворац, па пође да гледа све високе одаје. Ишла је тако неко време, све чудећи се, и уживајући; једна соба лепша од друге, све лепше од онога о чему је говорио честити трговац, господар њен, отац рођени. Узе она из бокала позлаћеног драги ружичасти цветић, сиђе у зелену башту, запевахе јој птице своје руске песме, а дрвеће, жбунови и цвеће, замахаше својим врховима и као да се њој поклонеше, још јаче от-

скочише водоскоци и јаче зајуборише таласи извора. На-
ђе она то високо место, мрављи брежуљак, с кога је че-
стити трговац откинуо ружичасти цветић, од кога нема
лепшег у белом свету. Извади га из златног крчака и
хтеде да га постави на пређашње место; кад он сам из-
лете из њене руке и прирасте за стабљику као и пре,
расцвета се још лепше него пре.

Зачуди се она овом необичном чуду, обрадова се
свом драгом ружичастом цветку и пође назад у своје
дворске одаје, кад у једној од њих стоји сто прекривен,
и само што она помисли: »Сигурно шумска звер, чудо
морско, на мене није љута и биће ми милостиви госпо-
дар.« Кад се на белом, мермерном зиду појавише речи:

»Ја нисам твој господар, него послушни роб. Ти си
моја господарица и све што зажелиш и све што ти на ум
падне, испунићу ти радо.«

Прочита она огњене речи и оне несташе са белог
мраморног зида, као да их никад није ни било. Паде јој
на памет да напише писмо своме родитељу, да му јави
нешто о себи. Не успе то ни да помисли кад виде пред
собом хартију, златно перо и мастионицу. Пише она сво-
ме оцу рођеном и драгим сестрама:

»Не плачите за мном, не тугујте; живим у двору
шумске звери, чуда морског, као принцеза, њега не ви-
дим и не чујем, али он ми пише на белом мраморном
зиду ватреним словима; он зна шта ја мислим, и истог
часа ми све испуњава; неће да се назива мојим господа-
ром, него мене назива својом господарицом.«

Није успела ни да напише писмо и да га запечати, кад јој одједном нестане писма, као да није ни било ту. Засвира музика још јаче, на столу се створише шећерна јела, ледена пића, посуђе од жеженог злата. Седе она весело за сто, мада никад није ручавала сама, јела је и пила, расхлађивала се, забављала музиком. После ручка, пошто се заситила, леже да спава. Музика засвира тише и удаљише се звуци да јој не би сметали да спава.

После спавања устаде она весела и поче опет да шета по зеленим вртovima, пошто до ручка није успела да обиђе ни половину, да се нагледа њихове лепоте. Све дрвеће, жбунови и цвеће клањали су се пред њом, а зрели плодови, крушке, брескве и румене јабуке саме су долазиле у уста. Прошетавши тако скоро до саме вечере, врати се она у своје високе дворнице и виде: сто прострт, на столу слатка и медена пића, све изврсно.

После вечере уђе у салу од белог мермера где је читала ватрене речи и виде опет на том истом зиду, исте оне ватрене речи:

»Да ли је задовољна моја господарица својим баштама и одајама, гошћењем и послугом?«

Млада трговчева кћи, лепотица уписана, рече радосним гласом:

»Не зови ме својом господарицом, буди ми увек добар господар, љубазан и милостив. Из воље ти никад нећу изаћи. Захваљујем ти се за твоју гостопримљивост. Од твојих високих двора и зелених вртова нема лепших у свету: како да не будем задовољна? Ја од рођења

таквих чуда нисам видела. Не могу још да дођем к себи од чуда, само се бојим да сама спавам. У твојим одајама нема живе човечје душе.»

Појавише се на зиду огњене речи:

»Не бој се, дивна моја господарице, нећеш спавати сама: чекаће те твоја давно верна и вољена девојка. У дворницама има много људских душа, само их ти не видиш и не чујеш, а сво оне заједно са мношћу чувају те дан и ноћ: не дамо да на тебе ветар дуне, не дамо трунка да падне.«

Пође у своју одају да спава млада трговчева кћи, лепотица уписана и виде: стоји поред постеље девојка; стоји она једва жива од страха, обрадовала се својој госпођи, љуби јој беле руке, грли јој хитре ноге. Господарица се њој такође обрадовала, поче да се распитује за оца рођена, за своје старије сестре, за све своје дворнике; па поче после тога сама да јој прича шта се све с њом десило само за то време. Тако не заспаше до саме зоре.

Тако поче да живи млада трговчева кћерка, лепотица уписана. Сваког дана њој се доносе нове хаљине, богате, а ствари око ње такве да им пара нема, нити се може напричати, нити пером описати. Сваког дана гозбе и нова дивна весеља: клизање, шетње с музиком на кочијама без коња и запрега по тамној шуми; те су се шуме пред њом шириле и отварале јој пут широк и раван. Поче да се занима ручним радом, радом девојачким, да везе тканину сребром и златом, да ниже ресе правим бисером, поче да шаље дарове оцу рођеном, а најбогатију тканину

даровала је своме господару, шумској звери, чуду морском. Стаде из дана у дан све чешће да одлази у салу мермерну, да говори умиљате речи свом господину милостивом и да чита на зиду његове одговоре и поздраве, ватреним речима написане.

Прошло је тако неко време — брзо се бајка прича, споро се дело ствара, — млада трговчева кћер, лепотица уписана, поче да се навикава на овај живот; више се ничему не чуди, ничега се не плаши; служе је слуге невидљиве, додају јој, приносе, на кочијама без коња возе, свирају јој и све њене жеље испуњавају. Заволела је она свога господара милостива и видела је да не зове узалуд он њу својом господарицом и да је воли више него самог себе; прохтело јој се да му чује глас, да с њим поразговара, а не да иде у салу од белог мрамора и да чита огњене речи. Поче зато да га моли и преклиње, али се шумска звер, чудо морско, не одазива њеној молби, боји се да је не уплаши својим гласом. Молила је она и преклињала свог милостивог господара и он није могао да се одупре и написа јој последњи пут на зиду од белог мрамора, огњеним речима:

»Дођи данас у зелену башту, седи у свој вољени хладњак, испреплетен лишћем, гранама и цвећем и реци овако: »Говори са мном, мој верни робе!«

После кратког времена дотрча трговчева ћерка, лепотица уписана, у зелену башту, уђе у свој омиљени хладњак, испреплетен лишћем, гранама и цвећем и, седа-

јући на столицу од злата, поче да говори, губећи дах, удара јој срце као ухваћеној птици, и рече овако:

»Не бој се господару мој добри, милостиви, да ћеш ме уплаши својим гласом: после свих твојих милости нећу се уплашити ни рике звера; говори са мном без бојазни.«

И чу она, као да неко уздахну иза хладњака, и зачу се страшан глас, дивљи и звучни, пиштав и промукао, а то је он говорио само полугласно. Задрхта с почетка млада трговчева кћи, лепотица уписана, чувши глас шумске звери, чуда морског, сама савлада страх и не показав да се уплашила, и ускоро стаде да слуша његове милостиве и пријатне речи, речи умне и разумне, поче да слуша и би јој радосно у души.

Од тога доба почеше они да воде разговоре скоро по цео дан — у зеленој башти, у тамним шумама — волећи се, и по свима високим дворанама. Довољно је да запита млада трговчева кћер, лепотица уписана:

»Јеси ли ту мој добри, љубљени господине?«

Одговара шумска звер, чудо морско:

»Овде сам, моја дивна господарице, твој верни роб, незаменљиви пријатељ.«

И не плаши се она његовог дивљег и страшног гласа, него разговарају пријатно, без краја и конца.

Прошло је тако неко време — брзо се бајка прича, споро се дело ствара — прохте се младој трговчевој кћери, лепотици уписаној, да види својим очима шумску звер, чудо морско, па поче зато да га моли и преклиње.

Дуго морско чудо није се могло с тим сложити — бојао се да је не уплаши, а био је он тако страшило да се не може у причи испричати ни пером описати; не само људи, него су се и дивље звери њега плашиле и бежале у своја склопишта. Рече шумска звер, морско чудо овако:

»Не моли ме и не преклињи, прекрасна моја господарице, лепотице ненагледана, да ти покажем своје ружно лице и гадно тело. Навикла си се на мој глас, живимо у пријатељству у слози, једно с другим; немој да се растајемо, ти ме овако волиш због моје неисказане љубави према теби, а ако ме видиш овако страшног и ружног, ти ћеш ме омрзнути несрећника, нећеш више штети ни да ме видиш, а ја ако се растанем с тобом, умрећу од туге.«

Није ни слушала те речи млада трговчева кћерка, лепотица уписана; поче да моли још више, да се куне, да се никаквог чудовишта на свету неће уплашити и да неће престати да воли свога господара милостивог, па му рече овако:

»Ако си стар човек — буди ми деда, ако си средњих година — буди чика, а ако си млад — буди ми брат, и док сам жива, буди ми искрен пријатељ.«

Дуго, дуго шумска звер, чудо морско, није хтело да се сложи са овим речима, али се није могло да одупре молбама и сузама своје лепотице, па јој рече:

»Не могу ти се противити, зато што те волим више него самог себе. Испунићу ти жељу, мада знам да ћу своју срећу изгубити и умрећу превременом смрћу. Дођи

у зелену башту, кад падне мрак, кад сунце јарко зађе за шуму, и реци: »Покажи ми се верни пријатељу« — и ја ћу ти показати своје гадно лице и ружно тело. А ако ти постане немогућно да останеш, ја нећу твоју несрећу и вечиту муку: наћи ћеш у својој соби, под јастуком, мој златни прстен. Метни га на прст — и наћи ћеш се код рођеног оца и ништа о мени нећеш више чути.«

Није се уплашила ни препала, уздала се у себе млада трговчева кћи, лепотица уписана. У одређено време, не часећи ни часа, пође она у зелену башту да чека одређени час, и кад паде сумрак, спусти се јарко сунце, и она проговори: »Покажи ми се, мој верни пријатељу!« — и показа јој се издалека шумска звер, чудо морско: он само пређе преко стазе и нестаде га у густом жбуњу; и замагли се пред очима младој трговчевој кћери, лепотици уписаној, запљеска белим рукама, повика изнемоглим гласом и паде без свести на стазу. Заиста је била страшна шумска звер, чудо морско: руке му криве, канце му на рукама звериње, ноге коњске, напред и позади грбе велике као у камиле, сав обрастао од главе до пете, из уста му штрче зуби дивљег вепра, нос кукаст као у орла, а очи совине.

Полежавши тако неко време, освестила се млада трговчева кћер, лепотица уписана, и чу: плаче поред ње неко, врелим је сузама облива и говори жалосним гласом:

»Убила си ме, моја љубљена лепотице, више нећу видети твоје прескрасно лице, више нећеш хтети да ме слушах, дошло је време да умрем превременом смрћу.«

Било јој жао и неугодно и савлада свој велики страх, својим нежним девојачким срцем, и рече му чврстим гласом:

»Не, не бој се ничега, добри и милостиви мој господару, нећу се више плашити твог страшног изгледа, нећу се растати с тобом, нећу заборавити твоје милости; покажи ми се у твом малопређашњем изгледу, ја сам се само у почетку уплашила.«

Показа јој се шумска звер, чудо морско, у свом страшном изгледу, гадном и ружином, само није смео да јој приђе близу, ма колико га она звала; шетали се они све до мркле ноћи и водили пређашње разговоре, љубазне и разумне и није осетила никакав страх млада трговчева кћи, лепотица уписана. Сутра-дан виде она шумску звер, чудо морско, при светлости јарког сунца, и мада се с почетка, видевши га, уплашила, ипак то није показала, а ускоро је страх био сасвим прешао. Почеше да разговарају више него пре: цео-целцати дан се скоро нису растајали, за ручком и вечером су се слатким јелима хранили и меденим пићем расхлађивали, шетали по зеленим вртовима, без коња се возили по тамним шумама.

Прође од тада неко време — брзо се прича прича, споро се дело ствара. Кад једном виде у сну млада трговчева кћер, лепотица уписана како њен отац болестан лежи: снађе је нека тешка туга, па је у тој тузи и сузама виде и шумска звер, чудо морско, па се много ражало-сти и стаде да пита зашто је тужна у сузама. Исприча му она свој ружан сан и стаде да га моли за дозволу

да види свог рођеног оца и своје љубљене сестре. Рече јој шумска звер, чудо морско:

»Шта ће ти моја дозвола? Мој златни прстен је код тебе, стави га на прст и наћи ћеш се код куће, код рођеног оца. Остани код њега док ти не досади, а ја ти само једно кажем: ако се ти кроз три дана и три ноћи не вратиш, мене више неће бити на свету, умрећу оног часа, због тога што те волим више него самога себе и не могу да живим без тебе.«

Поче она да се куне да ће тачно за три дана и три ноћи бити опет у његовим високим дворанама. Поздравила се са својим љубазним и милостивим господаром, метну златан прстен на прст и нађе се у великом дворишту честитог трговца, свог рођеног оца.

Дође на високи доклат његових каменних палата, потрчаше јој у сусрет послуге и дворска чељад, подигоше шум и вику, дотрчаше вољене сестрице и, видевши је, почеше да се диве њеној девојачкој лепоти и царском и краљевском оделу; узеше је за беле руке и доведоше до оца рођеног; а отац болестан лежи, болестан и тужан, дан и ноћ он њу спомиње, вреле га сузе поливају. Не може он да се освести од радости, видећи своју милу, добру, дивну, најмлађу, љубљену кћер. Дивно се њеној лепоти девојачкој, њеном царском и краљевском оделу.

Дуго су се љубили, миловали, љубазним речима тешили. Испричала је свом рођеном оцу и старијим сестрама, цео свој живот код шумске звери, чуда морског, све од речи до речи, ни ситнице не скривајући. Развеселио

се честити трговац због њеног богатог живота, царског и краљевског, и чудно се како се могла да привикне на свога страшног господара и не боји се шумске звери, чуда морског, кад он сам сећајући се њега, сав задрхти. Старије сестре, слушајући о небројеном богатству најмлађе сестре и о њеној власти над својим господаром, као над својим робом, постадоше завидљиве.

Дан пролази као један сат, други дан пролази као минут, а трећи дан стадоше старије сестре да наговарају млађу да се не враћа шумској звери, чуду морском. «Нека га, нека цркне, нек иде до врага...» Разљути се на старије сестре драга гошћа, најмлађа сестра и овако им рече:

»Ако ја своме господару, добром и милостивом, за све његове милости и ватрену и неисказану љубав, узвратим страшном смрћу, онда не заслужујем ни да живим на белом свету и треба да ме дивље звери растргну.«

Отац њен, честити трговац, похвали је за овакве добре речи, и би одлучено да се тачно у одређени час врати шумској звери, чуду морском, кћи добра, дивна, најмлађа и најмилија. Сестрама то би криво, па употребише лукавство, подло и рђаво: узеше све часовнике у целој кући, па их вратише за цео час уназад, а то не знађаше ни честити трговац ни ма ко од верне послуге и дворске чељади.

И кад дође одређени час, стаде младу трговчеву кћер, лепотицу уписану, срце да боли и да јој се стеже, као да поче нешто да је подиже. Она погледа на очеве

часовнике, енглеске, немачке, и све јој је још рано да пође на далеки пут. А сестре с њом разговарају, о овом и оном распитују, задржавају је.

Ипак срце њено не издржа, поздрави се најмлађа кћи, вољена, лепотица уписана, с честитим трговцем, оцем рођеним, прими његов родитељски благослов, поздрави се са сестрама старијим, вољеним, са верном послугом, дворском чељади, и не сачекавши још један минут до одређеног часа, метну златан прстен на прст и створи се у белокаменом двору, у високим одајама шумске звери, чуда морског и чудећи се што је за чудо не пресреће, повика громко:

»Где си добри мој господару, верни мој пријатељу? Што ми не идеш у сусрет? Вратила сам се раније од одређеног рока за цео сат и минут.«

Ни одговора, ни поздрава нема, мртва тишина, у зеленим вртовима птице не певају рајске песме, не избијају водоскоци, не свира музика по високим одајама и зеленим баштама. Звучним гласом је дозивала свог доброг господара — нема нигде ни трага ни гласа, нити се ма шта чује. Потрча на мрављи брежуљак, где је растао, сијао се њен вољени цвет, ружичасти, и виде да шумска звер, чудо морско, лежи на брежуљку, ухвативши својим гадним шапама ружичасти цветић. Учини јој се да је заспао, чекајући на њу и да сада спава крепким сном. Поче тада тихо да га буди трговчева кћи, лепотица уписана — он не чује; поче јаче да га буди, ухвати га за космату шапу —

и виде да шумска звер, чудо морско, без даха, мртав лежи.

Замутише јој се јасне очи, отсекоше јој се хитре ноге, паде на колена, обухвати белим рукама главу свог доброг господара, његову гадну и ружну главу и завапи тронутим гласом:

»Устани, пробуди се, мој добри друже, волим те као жељеног вереника.«

И тек што је то изговорила, кад засијаше муње са свих страна, затресе се земља од силнога грома, удари муња огњена у мрављи брежуљак, и паде без свести млада трговчева кћер, лепотица уписана. Лежала је тако неко време без свести — не знам колико — само, пробудивши се, виде себе у високој одаји од белог мермера, како седи на златном престолу од драгог камења, а загрлио је млади принц, леп као уписан, на глави му царска круна, у одежди од златне тканине; пред њом седе отац и сестре, а унаоколо клечи много света, сви одевени у златна и сребрна одела. Рече јој тада млади принц, леп као уписан, а на глави му царска круна:

»Заволела си ме, лепотице ненагледана, као гадно чудовиште, због моје добре душе и љубави према теби; заволи ме сада и у људском облику, буди ми жељена невеста. Зла вештица се наљутила на мога покојнога родитеља, моћног и славног краља, украла ме још док сам био мали и својим ђаволским враџбинама, нечистом силом, претворила у страшно чудовиште и уклекла: да све дотле живим у овом страшном облику, гадном и ружном за

свакога човека, за сваког створа божијег, докле год се не нађе нека лепотица, ма каквог рода и звања била, која би ме заволела иако сам у облику страшила, и која би пожелела да постане мојом законитом женом. Тада ће чини са мене да спадну и ја ћу бити опет, као и пре, млад и леп човек. Живео сам тако као страшило и чудовиште равно тридесет година, домаћио сам ја у мој зачарани дворац једанаест дивних девојака а ти си била дванаеста. Ниједна ме није заволела због мојих милости и гошћења, због моје добре душе. Само си ме ти заволела, мене, чудовиште гадно и ружно, због моје милости и гошћења, због моје добре душе, због моје љубави према теби и зато ћеш ти бити жена славнога краља, краљица у моћноме царству.»

Тада се сви томе зачудише, свита се до земље поклони. Честити трговац даде благослов најмлађој кћери, љубимици и младом принцу — краљевићу. Поздравише младенце старије сестре, завидљиве, и све верне слуге, силни бојари и стари ратници, и не чекајући спремише веселу гозбу, и свадбу, и стадоше лепо да живе и да уживају. Ја сам сама тамо била, медовину пила, по бради ми се разливало, али у уста није стигло.

ЦЕНА 4 ДИНАРА

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАЊОВИЋ"

30 СР 821.161.1

АКСАКОВ С. Т.

Ружичасти цветић

ЛЕКОВИЋ

000010173

СВЕТЛО